

Posudek bakalářské práce:

Oksana Buňak, Příspěvek k poznání dětského světa ve středověkém Novgorodě (Archeologické prameny a jejich svědectví). 72 str. s 27 obr. a 69 obrazově dokumentovanými čísly katalogu.

Není třeba zdůrazňovat, že pro zvolené téma zaměřené na využití archeologických pramenů k poznání místa dítěte ve společnosti středověké Rusi skýtají nálezy z Novgorodu soubor neobyčejných vypovídacích schopností. Jde tu hlavně o zachování organických hmot, přesné dendrochronologické datování většiny nálezů a unikátní osvětlení mnoha stránek každodenního života včetně sledovaných otázek díky nápisům na březové kůře. Předmětné nálezy jsou natolik výrazné a ve svém celku výjimečné, že jim již dříve byla věnována pozornost v souhrnných pracích i speciálních kratších studiích ruských badatelů (Chorošev a Morozova o hračkách, Rybina o vzdělanosti, Arcichovskij o kresbách a písankách chlapce Onfima).

Z autorčina pečlivě zpracovaného, v Novgorodském státním muzeu pořízeného nálezového katalogu s jejími vlastními fotografiemi vyplývá, že pouze 7 předmětů nebylo dosud publikováno nebo alespoň zmíněno v literatuře. Podle prací citovaných v katalogu, z nichž nejnovější jsou klasifikační Choroševův soupis hraček z r. 1998, zahrnující však většinou starší nálezy, a syntetická studie Je. A. Rybiny z r. 2001 o každodenním životě v Novgorodě vzniká otázka, kolik využitelných nálezů z pozdějšího období výzkumu nebylo dosud do muzea předáno.

Autorka se snaží uchopit téma systematictěji a hodnotit je s využitím dnešních přístupů k problematice dětského rodu uvnitř společnosti v archeologii, etnografii a sociologii. V úvodním oddíle 2. kapitoly připomíná některé aspekty vývoje názorů na historické pojetí dětství v posledním půlstoletí od stanoviska Arièsova, podle nějž nebylo ve středověku vnímáno jako zvláštní období života. Svými závěry pak potvrzuje odmítnutí tohoto pohledu, Arièsovi však přiznává zásluhu, že pojem dětství je nyní vnímán jako historicky proměnlivý. V tomto duchu pak seznamuje s některými myšlenkami různých prací o dětství v kontextu kultury. Myslím, že k takto obecněji zaměřené 2. kapitole by bylo vhodné přidat podobně koncipovaný oddíl 3. kapitoly (3.1.2) o odrazu dětství v archeologii. Zároveň by bylo třeba změnit celkový název 2. kapitoly, protože pohledu na dětství se týká jen její první oddíl.

Třetí kapitola obsahuje stručnou charakteristiku Novgorodu, tamějšího archeologického výzkumu a relevantních pramenů písemných, ikonografických a etnografických. Jen připomínám, že základní publikací novgorodských nápisů na březové kůře není jejich soupis v Zalizňakově filologickém díle Novgorodský dialekt, ale mnohasvazkové dílo Novgorodskije gramoty na bereste, kde jsou autory svazků A. V. Arcichovskij, Arcichovskij a V. I. Borkovskij a V. L. Janin.

Z novgorodských nálezů věnuje autorka právem hlavní pozornost hračkám, které chápe mj. jako nástroje, zprostředkovávající představu dospělých o vhodných rolích a chování jejich dětí. Nabízí se tu poukaz na četné nálezy dřevěných mečů, koníků i na Onfimovu kresbu jezdce, odrážející zřejmě společenskou prestiž elitních bojovníků. Pro zachování součástí dětského oděvu byly v Novgorodě celkově horší podmínky, zaujme zde nicméně pletený čepeček ve tvaru přilby a také nálezy zdobených dětských kožených holínek, které jsou také znakem sociální výlučnosti, v souboru zdá se jediným.

V kontextu práce má plné oprávnění i stručný přehled poznatků a názorů o rodině ve středověku a dítěti v prostředí domácnosti, i když zde s výjimkou čela kolébky není přímá návaznost na předložené nálezy. Tu však opět shledáváme u 6. kapitoly o výchově a vzdělávání v podobě souboru kovových písátek a písanek na březové kůře.

Bakalářskou práci Oksany Buňak lze vcelku pozitivně hodnotit jako první fázi zkoumání důležitého tématu archeologie středověku na základě fondu, u něž aplikace poznatků a metod soudobého evropského bádání může přinést cenné výsledky. Perspektivní by bylo dle mého názoru rozšíření výchozího nálezového fondu o některé další východoevropská městské lokality a eventuálně i příklady venkovského prostředí.

Po formální stránce zaslouží uznání skutečnost, že autorka zřejmě sama napsala práci česky, přičemž zřejmě ovšem blízkost ukrajinštiny a češtiny zastřela mnohá jazyková úskalí, zvláště pokud jde o nesprávnou větnou skladbu a použití výrazů, které bychom v české slovní zásobě marně hledali (obtěkaný, voštěný, piscové knihy, úsadba). Další nedostatky jsou v transliteraci azbuky (myslím, že podle žádné normy se u de, te, ne nepíše nad e háček, chybějí apostrofy za měkký znak). Jsou to vady snadno odstranitelné, jde o to, aby na to diplomantka u svých textů více myslila v budoucnu.

Práci Oksany Buňak doporučuji k dalšímu řízení.

13. 9. 2010

doc. PhDr. Lubomír Košnar, CSc.